Kateřina Tučková

ŽÍTKOVSKÉ BOHYNĚ

PP

DIVADLO
POD PALMOVKOU

Tereza Dočkalová

Kateřina Tučková

ŽÍTKOVSKÉ BOHYNĚ

Divadelní adaptace a režie	MICHAL LANG
Scéna	JAN DUŠEK
Kostýmy	IVANA BRÁDKOVÁ
Hudba	SEBASTIAN LANG
Choreografie	MAĆKO PRUSAK
Hlasová poradkyně	REGINA SZYMIKOVÁ
Dramaturgie	LADISLAV STÝBLO

Součástí inscenace je citace díla videoartu „Narcis“ multimediálního tvůrce Daniela Pešty.

První premiéra sedmdesáté první divadelní sezony 2018/2019
Předpremiéra 22. 6. 2018 v Divadle pod Palmovkou
Premiéra 14. 9. 2018 v Divadle pod Palmovkou

Divadlo pod Palmovkou je divadelní scénou hlavního města Prahy.

Ivana Wojtylová a Tereza Dočkalová

Teodor Dlugoš a Dana Švolba Marková

OSOBY A OBSAZENÍ

DORA IDESOVÁ	PAVLA GAJDOŠÍKOVÁ nebo TEREZA DOČKALOVÁ
SURMENA	IVANA WOJTYLOVÁ
JANIGENA	LADA JELÍNKOVÁ
IRMA	MARIE MÁLKOVÁ
BAGLÁRKA	HANA SEIDLOVÁ
JINDŘICH ŠVANCE	JAN TEPLÝ
JOSIFČENA	KATEŘINA HOLÁNOVÁ
JAKOUBEK IDES	TEODOR DLUGOŠ
MATYÁŠ IDES	ROMAN SLOVÁK
IRENA IDESOVÁ	DANA ŠVOLBA MARKOVÁ nebo ANNA SCHMIDTMAJEROVÁ
JUSTÝNA RUCHÁRKA / FUKSENA / CHÓR	MARTINA FREJOVÁ KRÁTKÁ
MLKVA / HRTOŇOVÁ / NOVOTNÁ / CHÓR	KATEŘINA HRDINOVÁ
UČITELKA / ŠVANCOVA MATKA / CHÓR	ŠÁRKA VYKYDALOVÁ
BALEKOVÁ / RUCHÁR / KALOUSEK / CHÓR	MICHAL LURIE
F. F. NORFOLK / CHÓR	TOMÁŠ VARDAN
PANÍ / LENA / CHÓR	MAGDALENA WRONKOVÁ
PŘÍSLUŠNÍK VB / HENRY / LÉKAŘ / CHÓR	MARTIN NĚMEC
PANÍ ZE SOCIÁLKY / CHÓR	ANNA BURA

Představení řídí ONDŘEJ VANĚK.
Text sleduje VÁCLAV VOSTAREK.

KATEŘINA TUČKOVÁ

AUTORKA ROMÁNOVÉ PŘEDLOHY

Foto: Vojtěch Vlk

Spisovatelka, jejíž díla patří k nejčtenějším, nejpřekládanějším a nejvlivnějším českým románům po roce 2000, umělecká kurátorka, kulturní organizátorka a dramatička Kateřina Tučková se narodila v roce 1980 Brně. Do svých šesti let vyrůstala v jihomoravské obci Moutnice, o které říká, že téměř nebyla zasažena komunistickou devastací a víceméně si uchovala tradiční vazby, víru i přístup k hospodaření a životu, což bylo a je pro Kateřinu Tučkovou velkou literární inspirací. Později žila v Kuřimi u Brna. V současné době žije v Praze a v Brně.

Kateřina Tučková vystudovala brněnské gymnázium na třídě Kapitána Jaroše (1999) a následně dějiny umění a český jazyk a literaturu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (2006). Poté pokračovala v doktorandském studiu na Ústavu pro dějiny umění Univerzity Karlovy v Praze, kde absolvovala obhajobou disertační práce *Skupina Radar* (2014), ve které se zabývala problematikou uměleckých skupin působících v období komunistické totality. Jako spisovatelka debutovala v roce 2004, kdy byly v literárním časopise *Tvar* publikovány její povídky *Variace* a *Máma mele.* Povídkové tvorbě, v níž na menší ploše často zpracovává motivy a témata svých velkých románů, se přitom Kateřina Tučková věnuje soustavně. Od roku 2005 externě přispívala do Literárních novin, literární i žurnalistické příspěvky však publikovala i v dalších periodikách (Rozrazil, Weles, Host, MF Dnes, Právo aj.). V roce 2006 vydala svoji debutovou novelu

Montespaniáda, která začala vznikat již během autorčiných univerzitních studií v rámci předmětu kreativního psaní. Příběh o banalitě všedního života, pohrávající si s jemným vtipem a sebeironií, vypráví příběh atraktivní dívky Karinky studující bohemistiku a utápějící život ve více či méně bizarních milostných, přitom však povrchních a plochých zážitcích s muži. Velkou pozornost však autorčina prvotina nevzbudila.

V roce 2008 vydala Kateřina Tučková oceňovanou knihu o slavném malíři Kamilu Lhotákovi, na níž spolupracovala s malířovým synem, Kamilem Lhotákem mladším, a také se svým manželem, Robertem Hédervárim. Kniha nazvaná *Můj otec Kamil Lhoták* je napsaná čtivou beletristickou formou z pohledu malířova syna – zachycuje subjektivní synovo vidění Lhotákova života proměňující se v průběhu času a v závislosti na prožitých momentech společného života, ale také na autentických dokumentech a vyprávění dalších osob. Kateřina Tučková si zde poprvé s úspěchem vyzkoušela autorský postup beletrizace historie, který záhy velmi úspěšně rozvinula v následujících knihách.

V roce 2009 vydala román *Vyhnání Gerty Schnirch*, který ji vynesl nejen mezi nejlepší autory své generace, ale i na špičku české literatury po roce 2000. Emocionálně strhující příběh vypráví o osudech dospívající dívky Gerty z česko-německé rodiny, která se sice o politiku ani o svůj národnostní původ nikdy příliš nezajímala, ale přesto byla tvrdě postižena poválečnou „spravedlností“. Autorka na základě pečlivého studia množství autentických pramenů, vyprávění pamětníků i fikce předkládá ve *Vyhnání Gerty Schnirch* drásavý a mnohovrstevný obraz konce války v Brně. Srozumitelně, poučeně a nemilosrdně zde pojmenovává naše dějiny i nejrůznější rysy naší národní povahy a zvyklostí. Tučková popisuje dobu, kdy bylo násilí a nejhrubší zlo pácháno na základě kolektivní viny, respektive pouhého jazykového sebeurčení osob, jejichž rodiny přitom žily v Brně po staletí a rozhodně se všechny nepodílely na nacistických zvěrstvech. Zahlédla „hurávlastence“, kteří se mstili i na nevinných lidech způsobem, který si nijak nezadal s nacistickou zrůdností. Zachytila českou poválečnou společnost ve stavu davového vyšinutí, fatální vykloubenosti z mezí rozumu, citu i normality, ze kterých nemohlo vzejít nic jiného, než z nich vzešlo – další totalita, další morální selhání, další desetiletí žitá ve strachu, lži, násilí a přetvářce. Gertiny osudy totiž autorka ve své rozsáhlé kronice sleduje během války, při tzv. pochodu smrti z Brna do Pohořelic, ale i později po válce, kdy její problémy nekončí, jen nabývají nových podob státem organizované (a některými občany nadšeně podporované) šikany. Není přitom náhoda, že román zprostředkovává také zpravidla opomíjený, ale bohužel obvyklý úděl žen v dobách válečných konfliktů, slavných vítězství nebo velkých porážek i během různých aktů „národní spravedlnosti“.

Literární kritika ocenila nebývalou odvahu, rozhodnost i literární zručnost, s jakou Kateřina Tučková v románu *Vyhnání Gerty Schnirch* „řízla“ do u nás stále citlivého tématu tzv. divokého odsunu sudetských Němců. Stejně tak ocenila i nevšední dar Kateřiny Tučkové spojit postupy historického románu a románu pro ženy, nalézt silná až provokativní témata i nevšední, silné, dramatické a emotivní příběhy – a v neposlední řadě také schopnost zvolená témata zpracovávat s obdivuhodně hlubokým historickým záběrem i vysokou mírou autenticity a přitom je rozvíjet s udivující schopností fabulace a také s názorovou pevností. V roce 2010 byl román *Vyhnání Gerty Schnirch* nominován na Cenu Jiřího Ortena, Cenu Josefa Škvoreckého a cenu Magnesia Litera, ve které získal cenu čtenářů. V říjnu 2014 měla premiéru divadelní adaptace románu v brněnském Ha-Divadle (autorem adaptace a režisérem byl Marián Amsler, který za tuto inscenaci získal Cenu Divadelních novin). V roce 2019 byla adaptace *Vyhnání Gerty Schnirch* uvedena v pražské 3D Company a v roce 2025 bylo zahájeno natáčení dvoudílné filmové verze románu (premiéra v říjnu 2026).

Úspěch *Vyhnání Gerty Schnirch* však byl pouze předznamenáním úspěchu následujícího románu. V roce 2012 totiž napsala Kateřina Tučková svůj zatím největší bestseller, jenž byl dosud přeložen do neuvěřitelných patnácti jazyků (včetně např. polštiny, němčiny, arabštiny, italštiny, bulharštiny a ukrajinštiny), v roce 2013 se stal nejpůjčovanější knihou českého autora v knihovnách, a který si jen v České republice prozatím zakoupilo již více než 130 000 čtenářů – „kopaničářský historický thriller“ *Žítkovské bohyně*. Rozsáhlý a sugestivní román, volně zpracovávající skutečné události, o ženské duši, zapomenuté části naší historie a především o ženách zvaných bohyně, které si předávaly z matky na dceru prastaré znalosti bylin a léčebných i magických rituálů, vyvolal ohromný zájem čtenářů. Z látky do té doby omezené v podstatě jen na okruh etnografů, kulturních antropologů a historiků či folkloristů se díky *Žítkovským bohyním* stal nepřehlédnutelný kulturní fenomén oslovující široké publikum a zasahující do mnoha oblastí současného kulturního a společenského diskurzu, ale mj. i turistického ruchu.

Hlavní postavou dynamicky vyprávěného románu s prvky historické detektivky je mladá etnografka Dora Idesová, jedna z posledních členek starého rodu bohyní, jenž dokázal po staletí čelit nejrůznějším tlakům, včetně těch ze strany církve i nacistů, aby jej nakonec zdolal komunistický režim, a který definitivně zmizel na počátku našeho století, když po generace předávané znalosti nemohl (a nechtěl) nikdo převzít. Dora, jež se stala svědkem několika podivných i krvavých událostí a zažila mnohá příkoří, se snaží odhalit a vysvětlit podivuhodnou historii své rodiny a objasnit její temná místa, a nalézt své vlast-

Tereza Dočkalová a Marie Málková

Martina Frejová Krátká, Lada Jelínková, Pavla Gajdošíková, Dana Švolba Marková a Šárka Vykydalová

ní kořeny a tím i samu sebe. Nevědomky tím ale spouští řetězec událostí, které ji sice dovedou k cíli, ale jinak, než si představovala...

Podobně jako v případě předcházejícího díla *Vyhnání Gerty Schnirch* jsou i *Žítkovské bohyně* románem mimořádně bohatým, košatým a skutečně mnohovrstevným, dotýkajícím se celé řady témat. V jedné z rovin např. autorka líčí za použití autentických pramenů i vlastní fikce pozoruhodné obřady lidové magie a postupy tradičního lidového léčitelství, a činí tak způsobem téměř vědeckým. V jiné rovině emotivně líčí strhující, krutý a tragický příběh dívky, jež se v dětství stala svědkem krvavé vraždy a musela čelit dalším tvrdým nástrahám osudu, která bolestně hledá sebe samu a snaží se nalézt i cestu ke svým rodičům a předkům – a v momentě, kdy se jí (podobně jako v mýtu o Oidipovi) podaří zjistit pravdu, se zároveň uzavře a završí příběh jejího rodu, na němž ulpěla dávná kletba. V další rovině se autorka dotýká vážného a naléhavého rozporu mezi moderním světem intelektuální skepse a racionality a světem založeným především na víře a tradicích, který se modernímu racionálnímu světu v podstatě vzpírá – a někdy se moderním lidem zdá být až naivním či dokonce směšným. A v neposlední řadě Kateřina Tučková předkládá v tomto románu autenticky a věrohodně působící obraz dvacátého století jako doby nadvlády násilí, totalit, cynismu a amorálnosti – období, kdy téměř bez výjimky vítězili pomstychtiví, zákeřní a citově zranění jedinci a kdy zničení nevinného člověka bylo otázkou pouze několika „správných“ podnětů, udání a doporučení.

Žítkovské bohyně jsou také pokusem o obhajobu všeho, co se nenechá zlomit mocenskými tlaky, co nezapadá do banálních světonázorů a černobílého vidění reality, co se staví proti tupému materialismu a konzumu a odmítá se přizpůsobit odosobněné a často necitlivé a povrchně materialistické moderní době. Na základě částečně autentické a částečně fiktivní historie jedné venkovské komunity uchovávající po staletí prastaré magické postupy a zvyklosti, jejíž životní styl a vzpurná neovladatelnost přirozeně velmi vadily komunistickému režimu (a předtím církvi), vzniklo emotivně, obsahově i názorově silné dílo vystupující proti příliš konzumnímu životu. *Žítkovské bohyně* se vlastně pokoušejí nabídnout současné odosobněnosti, jalovosti a citové vyprahlosti alternativu v podobě silných rodových a rodinných vazeb, funkčních a silných tradic předávaných, udržovaných, rozvíjených a respektovaných po staletí – a také příklonem ke zbytkům matriarchální společnosti.

Podobně jako v případě *Vyhnání Gerty Schnirch* podnikla Kateřina Tučková při přípravě *Žítkovských bohyní* rozsáhlý etnografický a historický výzkum tématu, během kterého se jí podařilo nashromáždit množství autentického materiálu různé povahy.

Přestože s ním pracovala poměrně volně, nezapřou *Žítkovské bohyně*, že jsou sice fiktivním příběhem a odvážnou historickou fabulací, ale téměř v každém momentu překvapivě pevně opřenou o fakta. Bez zajímavosti přitom není ani postmodernismem inspirovaná konstrukce románu, která obratně a velmi účinně pracuje nejen s množstvím motivů, látek, témat a žánrů, jež skládá do zcela nové a originální kompozice, ale také odkazuje na řadu dalších souvislostí, a dokonce i jiných uměleckých děl. Již byl zmíněn motiv antické inspirace vysledovatelný v Dořině touze odhalit pravdu, která před ní měla zůstat skryta: I když Dora není na rozdíl od Oidipa ani nevědomým původcem kletby uvalené na její rodinu ani dalších tragédií, je tvrdě potrestána v momentě, kdy překročí hranice poznání minulosti stanovené tetou Surmenou.

Zájmu pozorného čtenáře nemohou uniknout ani aluze na Kaplického *Kladivo na čarodějnice* uplatňující se jako jeden z vedlejších motivů, když jsou na podkladě „smolných knih" líčeny dávné osudy bohyní, které jako by vypadly z Kaplického románu (a Vávrova filmu). Podobně pozoruhodné jsou styčné momenty s dalším mimořádně silným dílem pojednávajícím o potlačování a umlčování nepohodlných lidí – a sice Keseyho románem *Vyhoďme ho z kola ven*, respektive Formanovým filmem *Přelet nad kukaččím hnízdem*. Přestože scény z kroměřížské psychiatrické léčebny pro Surmenu nekončí ani s tak sporným optimismem jako Keseyho román a Formanův film, ale jsou mnohem tragičtější, prostředky „léčby" pacientů (i skutečné důvody, proč k nim lékaři sahají) jsou nikoliv náhodou velmi podobné. A samozřejmě je třeba zmínit také určitou podobnost *Žítkovských bohyní* a románů tzv. magického realismu. S nimi má kniha Kateřiny Tučkové společnou víru v přirozené prolínání reality a nadreality, pozemského a nadpozemského, ale také lásku k zdánlivě primitivnímu a tradicemi prodchnutému venkovskému prostředí. A samozřejmě také obdiv k lidové a bezmála dětsky naivní víře v zázraky, jež se tu a tam skutečně dějí. V neposlední řadě *Žítkovské bohyně* s romány „magického realismu" spojuje také podobný styl vyprávění, který se pohybuje mezi sugestivní, mnohovrstevnatou, barvitou, se symboly pracující a dynamicky vyprávěnou pohádkou pro dospělé a syrově realistickým (a často tragickým) příběhem pohybujícím se na hranici mýtu.

Při četbě *Žítkovských bohyní* nelze nevzpomenout také na klasika žánru historické fikce Umberta Eca a zejména na jeho debutový román *Jméno růže*, který přinesl žánru „historické detektivky", respektive historické fikce, světovou popularitu. Mezi oběma díly lze dokonce najít i některé paralely, jež – byť jsou možná náhodné – stojí za pozornost: v *Žítkovských bohyních* se podobně jako ve *Jménu růže* na začátku příběhu odehraje zločin, jehož vyřešení přináší zároveň i definitivní zkázu konkrétního společen-

Roman Slovák a Dana Švolba Marková

Lada Jelínková a Pavla Gajdošíková

ství a nenahraditelnou ztrátu důležité části lidského vědění a poznání. V *Žítkovských bohyních* hrají podobně jako ve *Jménu růže* velmi důležitou roli utajované, avšak kdesi se nacházející informace – zatímco ve *Jménu růže* jde o obrovskou knihovnu ukrývající veškeré vědění tehdejšího světa, včetně toho zakázaného, v *Žítkovských bohyních* se vodítko k minulosti (a k vysvětlení téměř všech záhad) skrývá v archivech StB a SS. Naproti tomu je Ecův slepý fanatik Jorge jen slabým odvarem Tučkové Jindřicha Švance, jenž je až příliš uvěřitelným (protože reálným) obrazem mnoha podobných kariéristů a převlékačů kabátů, kteří svou nenávist dokázali realizovat za jakéhokoliv režimu.

Román *Žítkovské bohyně* se stal ihned po vydání jednoznačným čtenářským hitem. Získal čtenářskou cenu Magnesia Litera, Cenu Josefa Škvoreckého a ocenění sítě knižních obchodů KNIHCENTRUM.CZ v hlavní kategorii Český bestseller roku. V roce 2013 získal román čtenářskou cenu v rámci České knihy vyhlašované každoročně na pražském veletrhu Svět knihy. V březnu 2014 byla uvedena divadelní adaptace *Žítkovských bohyní* v Městském divadle Zlín (režie: Dodo Gombár, divadelní adaptace: Dodo Gombár a Kateřina Tučková), kterou v roce 2016 následovalo uvedení nové divadelní adaptace v Městském divadle Brno (režie a divadelní adaptace: Dodo Gombár). Inscenace Divadla pod Palmovkou je tedy v pořadí třetím uvedením tohoto díla na profesionální divadelní jeviště a zároveň i jeho třetí divadelní adaptací. Zatím naposledy pak byly *Žítkovské bohyně* uvedeny v roce 2021 ve Východočeském divadle v Pardubicích.

V roce 2014 Kateřina Tučková vydala svoji třetí knihu s názvem *Fabrika*, která vyšla jako doprovodná publikace k výstavě Brno – Moravský Manchester pořádané Moravskou galerií v Brně. Přestože se nejedná o román ani „literární dílo“ v klasickém slova smyslu, podařilo se Kateřině Tučkové i zde pozoruhodným způsobem využít své literární postupy, které předtím tak úspěšně uplatnila v *Žítkovských bohyních* i *Vyhnání Gerty Schnirch*. I v případě *Fabriky* se jedná o příběh založený na pečlivém studiu historických materiálů a pramenů, jehož jádrem je příběh pěti generací rodu Johanna Heinricha Offermanna. Ten přišel v roce 1776 do Brna jako chudý vlnařský odborník, ale zanedlouho se vypracoval na jednoho z největších a nejvýznamnějších textilních podnikatelů, díky kterým se Brnu v 19. století přezdívalo „moravský Manchester“. Osudy vlivné rodiny a proměny celého města, včetně podchycení mnoha vlivů, které ovlivňují podobu moravské metropole doposud, jsou strhujícím způsobem vyprávěny v podobě „postmoderní doku-fikce“ za použití řady fotografií a dobových dokumentů, ale také úvah a smyšlených dialogů.

V roce 2018 měla v brněnském experimentálním Divadle Husa na provázku světovou premiéru autorčina dramatická prvotina *Vitka*, která je divadelním zpracováním skutečného příběhu brněnské dirigentky, skladatelky a femme fatale Vítězslavy Kaprálové. Barvitý a tragický příběh mimořádně pilné, nadané, pracovité, okouzlující a krásné ženy poučeně, zábavně, a přitom s tragickým ostnem reflektuje dobu a souvislosti krátkého života ženy, která kdyby žila déle (zemřela v pouhých 25 letech), byla by nejspíš jednou z celosvětově nejznámějších Češek vůbec. Hra byla později publikována také knižně. Ve stejném roce pak byl ve Švandově divadle na Smíchově uveden další divadelní text Kateřiny Tučkové – dramatizace románu rakouského autora Roberta Schneidera *Bratr spánku*.

V roce 2022 byl brněnským nakladatelstvím Host vydán zatím poslední rozsáhlý román Kateřiny Tučkové *Bílá voda* popisující krutou realitu křesťanských řádů v době komunistické totality i snahu po jejich obnovení v letech devadesátých. Příběhy řádových sester internovaných na počátku padesátých let v rámci komunistické Akce Ř v odlehlém klášteře na česko-polské hranici vychází podobně jako *Žítkovské bohyně* z úctyhodného studia historických pramenů a reálií, které autorka povyšuje za využití postupů tzv. magického realismu na silnou literární výpověď o českém (a ženském) osudu dvacátého století. V roce 2022 byl tento román Kateřiny Tučkové oceněn prestižní Státní cenou za literaturu. V roce 2024 uvedlo jeho dramatizaci Městské divadlo Brno a Národní divadlo v Praze.

Kateřina Tučková svá literární díla také publikovala v řadě povídkových sborníků. Mezi jinými jmenujme čítanku současné české ženské prózy *Ty, která píšeš* (2008), *Brněnský pochod smrti* (2012), *O lidech a psech* (2013), *O čem ženy mlčí* (2013), *Sedm svateb a jeden rozvod* (2014), *Miliónový časy* (2014), *Na hraně příběhu* (2013), *Praha noir* (2018), *Krvavý Bronx* (2020), *Hrdinky* (2020), *Co se stane dál* (2022), *Jedeme na dovolenou* (2022) aj. Zvláštní pozornost pak zasluhují její povídky uveřejněné ve sborníku „covidových“ povídek *Objekty v zrcadle jsou blíž než se zdají být* (2020) a povídek napsaných pod dojmem ruské invaze na Ukrajinu *Střepy* (2022). V roce 2022 také přispěla do povídkového sborníku *Jestli vůbec někdy* věnovaného situaci před rokem 1989. V roce 2025 Kateřina Tučková publikovala obsáhlou povídku *Čas raků* v rámci povídkového sborníku *Sudety: Ztracený ráj*. V roce 2022 vydala leporelo pro nejmenší *Co skrývá les*. Věnuje se také překladům ze slovenštiny – mj. přeložila knihy *Pátá lod'* a *Místa v síti* Moniky Kampaníkové a *Mezerovitý plod* Veroniky Šikulové.

Velmi pozoruhodná je také mimoliterátní činnost Kateřiny Tučkové. Ještě během vysokoškolských studií začala organizovat výstavy svých vrstevníků. V roce 2004 zalo-

Tereza Dočkalová a Hana Seidlová

Jan Teplý a Ivana Wojtylová

žila projekt ARSkontakt a každoročně pořádala konfrontační putovní výstavu mladých výtvarníků (studentů vysokých škol výtvarného umění), na které byla udělována také cena určená na podporu mladých výtvarníků. V současné době je nezávislou kurátorkou a věnuje se zejména větším kurátorským projektům s přesahy do zahraničí. V roce 2008 např. byla kurátorkou výstavního projektu *Transfer* (prezentace malířských ateliérů Akademie výtvarného umění v Praze), který se představil v Mnichově, Brně a New Yorku. V sezoně 2009/2010 připravila rozsáhlou putovní výstavu představující díla mladých pražských, drážďanských a mnichovských malířů nazvanou *Our House Is Your House*, jež se představila v Drážďanech, Mnichově a Praze.

Kateřina Tučková napsala texty a odborné studie do katalogů k desítkám výstav, které jako kurátorka organizovala. Je autorkou několika monografií výtvarných umělců, např. Radima Maláta nebo monografie *Ohlédnutí za dílem Dobroslava Folla*, ale také odborných publikací o výtvarném umění – např. *Nová trpělivost*, *Hranice ustupují*, *Slovem i obrazem*, *Normální malba* aj. Texty *Na hraně příběhu – Sochy v ulicích* (2013), *Křížová cesta (nedávnou historií) Brna* (2013) a *Fabrika: Příběh textilních baronů z moravského Manchesteru* (2014) byly publikovány jako libreta k výstavním projektům. Je také autorkou monografie *Věra Sládková, prozaické dílo* (2009). Odbornými texty o současném výtvarném umění přispívá do specializovaných periodik jako *Ateliér* nebo *Art & Antiques*.

V roce 2013 skupina výtvarníků umělecky zpracovala čtrnáct autorčiných příběhů z nedávné historie Brna, a to formou open-air instalací v rámci akce *Sochy v ulicích*. V roce 2015 se Kateřina Tučková stala jednou z tváří kampaně *Jsme v tom společně* vedené v rámci projektu *HateFree Culture*. Je iniciátorkou (a do roku 2018 byla i programovou ředitelkou) multižánrového festivalu *Meeting Brno*, jehož první ročník se uskutečnil v květnu 2016. Jeho součástí je i *Pouť smíření*, pořádaná od roku 2015, směřující proti směru pochodu vyhnaných brněnských Němců – od někdejšího hromadného hrobu obětí pochodu smrti v Pohořelicích zpět do Brna. V roce 2018 založila spolu s literární historičkou Sylvou Ficovou iniciativu *I žárovka má sochu*, která se snaží upozorňovat na skutečnost, že se v českých městech nenacházejí téměř žádné sochy významných žen, a klade si za cíl připomínat ve veřejném prostoru historicky významné ženy.

Magdalena Wronková a Jan Teplý

Kateřina Hrdinová, Martin Němec, Tomáš Vardan,
Šárka Vykydalová, Magdalena Wronková,
Jan Teplý, Anna Bura a Pavla Gajdošíková

MICHAL LANG

AUTOR DIVADELNÍ ADAPTACE, SPOLUAUTOR HUDBY A REŽISÉR

Narodil se v Praze, ale dětství prožil na severní Moravě. V roce 1989 byl přijat ke studiu oboru režie na Divadelní fakultu AMU do ročníku prof. J. Vostrého. Ještě v době studií spolupracoval s A studiem Rubín (mj. zde uvedl hru L. Lagronové *Antilopa*) a poté společně se svými ročníkovými kolegy v roce 1993 nastoupil do Činoherního studia v Ústí nad Labem. V dalších letech spolupracoval jako režisér i s mnoha dalšími divadly. Za všechny jmenujme Divadlo Labyrint, pražský Činoherní klub či Divadlo v Celetné. Důležité pro Michala Langa bylo angažmá ve Švandově divadle na Smíchově mezi lety 2002–2010, kde režíroval několik úspěšných inscenací – např. Molièrovu komedii *Škola pro ženy* (spolu s D. Hrbkem, 2005), hru A. P. Čechova *Strýček Váňa* aj. Premiéru zde měly i tři Langovy autorské inscenace: *Hadí klubko* (2003; v roce 2018 bylo uvedeno také v Hrvatsko narodno kazalište v chorvatském Varaždinu), *Dávníkové* (2008) a divadelní adaptace knihy R. Denemarkové *Peníze od Hitlera* (2010). Inscenace Michala Langa mohli vidět i diváci v Národním divadle moravskoslezském, v Komorní scéně Aréna, v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích, v Moravském divadle Olomouc, v Horáckém divadle Jihlava a v Národním divadle v Brně. Spolupracoval též s divadly v zahraničí – v polském divadle Teatr H. Modrzejewskiej w Legnicy uvedl komedii J. Forda *Škoda, že byla děvka* (1999) a v univerzitním divadle Loyola Marymount University v Los Angeles režíroval hru C. Churchill *Cloud Nine* (2007).

Od 1. 9. 2013 je ředitelem a uměleckým šéfem Divadla pod Palmovkou, kam přišel z libereckého Divadla F. X. Šaldy, kde byl od roku 2011 uměleckým šéfem činohry.

Ivana Wojtylová a Michal Lang během generálních zkoušek

Jako režisér v Divadle pod Palmovkou připravil inscenace Lorcova básnického dramatu *Krvavá svatba* a hry M. Normana, T. Stopparda a L. Halla *Zamilovaný Shakespeare*, Shakespearovy hry *Zkrocení zlé ženy*, dramatizace *Roku na vsi* bratří Mrštíků, hry *U kočičí bažiny* irské autorky Mariny Carr či hry S. Massiniho *Projekt Manhattan*. Dále zde uvedl vlastní adaptace Goldoniho *Poprasku na laguně*, Shakespearova *Othella*, Molièrova *Dona Juana*, Shakespearovy hry *Sen noc svatojánské* nebo Shawova *Pygmalionu*. V roce 2019 měla v Divadle pod Palmovkou světovou premiéru Langova autorská hra *Happy Chicken cz – drůběží farma*. V české premiéře v Divadle pod Palmovkou inscenoval hru Doroty Masłowské *Dva ubohý Rumuni, co mluvěj polsky*, černou komedii J. Hodge *Spolupracovníci*, dramatizaci románu J. Littella *Laskavé bohyně*, dramatizaci románu G. Flauberta *Paní Bovaryová* a vlastní dramatizaci románu K. Tučkové *Žítkovské bohyně*. V roce 2022 měl světovou premiéru film *Vidět Salisbury* režírovaný Michalem Langem podle divadelní hry V. Šenderoviče.

V roce 2016 inicioval a od té doby řídil mezinárodní divadelní festival PALM OFF FEST, kterého se účastnily špičky současného středoevropského divadla. Byl také členem několika rockových kapel a je autorem scénické hudby k mnoha svým inscenacím. Pod jeho vedením získalo Divadlo pod Palmovkou prestižní ocenění české divadelní kritiky Divadlo roku 2018 a řadu dalších prestižních ocenění.

JÁ TO ZADÁVÁM NA ČJÉRNÉ PUSTÉ HORY, TAM VY TRÁPENOSCI, ČAŽKOSCI, UHYBUJCE, USTUPUJCE...

Román Kateřiny Tučkové *Žítkovské bohyně* je v rámci současné české literatury úkazem neobvyklým. Nejenže představuje jeden z nejpronikavějších a nejobecněji platných českých románů posledních let s ženskou tematikou, ale je také jedním z nejsilnějších českých literárních děl poslední doby, která se vyjadřují k temným až tabuizovaným tématům naší dávnější i nedávné minulosti a která se snaží nalézt v „toku dějin" nějaká obecněji platná sdělení a souvislosti. Zároveň je pozoruhodný také tím, že je bezmála čítankovým příkladem popularizace do té doby prakticky neznámé látky a fenoménu původně omezeného v podstatě jen na úzký okruh odborníků a definovaného silně regionálně, zdánlivě zcela bez možností stát se tématem všeobecně srozumitelným, atraktivním a zajímavým i pro laické čtenáře.

Svou roli v nebývalé čtenářské atraktivitě *Žítkovských bohyní* nejspíš sehrála skutečnost, že autorka románu s nápaditostí a zručností „trefila dobu", když nepodbízivě vyšla vstříc současnému okouzlení vším magickým, tajemným, záhadným a zázračným. Na rozdíl od donekonečna variovaných „čarodějnických" příběhů, zabydlených všelijakými více či méně nadpřirozenými bytostmi inspirovanými mytologií a pohádkami různých národů a kultur (často spojenými do velmi prapodivných slepenců), které chrlí současná pop-kultura, jsou *Žítkovské bohyně* opřené o osoby sice možná nadané zvláštními

schopnostmi (a zcela jistě znalé zvláštních a účinných postupů v různých oblastech), které však nejsou bytostmi v pravém smyslu nijak nadpřirozenými. Ba právě naopak: hrdinkami románu jsou v pravém slova smyslu venkovské ženy, jejichž výjimečnost spočívá hlavně ve znalostech, které se jako nejvzácnější rodinný majetek dědily z matky na dceru, a v užívání zvláštních postupů s prvky lidové magie. Rozdíl mezi Tučkové lidovými léčitelkami z Moravských Kopanic – užívajícími při své léčebné praxi prvků tradiční lidové magie, ale v pravém slova smyslu spjatými s přírodou, se svou krajinou a lidem – a čarodějnicemi, vědmami, anděly na zemi i nad zemí, vílami, kouzelníky, mágy apod., kteří více či méně úspěšně zaplňují prostor současné literatury a zejména filmu, je obrovský a inspirativní.

Tučkové bohyně ze Žítkové totiž mj. poskytují neobvyklou a cennou možnost být chápány v rovině racionální, kdy je k tomuto fenoménu možné přistupovat jako k dědictví tradiční lidové kultury a vnímat karpatské vědmy jako vynikající léčitelky a skvělé znalkyně bylin i starých a velmi účinných léčebných postupů, a především jako skvělé psycholožky, které mistrovsky ovládaly umění navázat komunikaci s klientem – a také jako dobré obchodnice, jež si hlídaly své (řečeno současným jazykem) rodinné know-how. Stejně tak ale mohou být bohyně chápány v rovině takříkajíc romantické, kdy vůbec není těžké přijmout, že vedle racionálně vysvětlitelných postupů a znalostí skutečně dokázaly pracovat i se silami, které patří mezi neprobádané a jejichž působení na člověka je zakryto tajemstvím.

Pro obě základní varianty chápání fenoménu žítkovských bohyní přitom román přináší množství materiálu a tím vytváří rozsáhlý prostor i pro čtenářskou projekci „sebe sama“. Cesta k vlastním kořenům, kterou v románu podniká hlavní hrdinka Dora Idesová, se tak v jistém smyslu zrcadlí i v cestě, kterou musí podniknout také čtenář: Na základě toho, jak přistoupí k románovému příběhu, může získat i cenné informace o sobě samém a leccos si sám pro sebe odhalit, objasnit a potvrdit. Román je totiž možné vnímat jako příběh o ztraceném světě s kořeny a zvyky sahajícími velmi hluboko do lidské minulosti, který sice dokázal čelit mnohým snahám o likvidaci, ale definitivně podlehl až komunisticky materialistické neomalenosti a modernímu konzumu, ve kterém magie, čáry, kouzla a nadpřirozeno mají podobu někdy až trochu úsměvného folklórního koloritu a zanikajících tradicí. Román je však možné číst také jako příběh navazující svým způsobem na velká evropská romantická díla devatenáctého století o osobách nadaných mimořádnými schopnostmi, čelících „normálnímu světu“, ve kterém pro ně není místo a který je dokonce chápe jako nebezpečí. Nikoliv náhodou jsou paralely mezi romantismem předminulého

století a současností tak nápadné – v obou případech část umění cítila potřebu varovat a vymezit se proti nově se rodícímu světu, který v jejich pojetí hrozil zničit svět starý a ohrozit cit a srdce ve jménu dravě nastupující „průmyslové revoluce“. V obou nabízených možnostech totiž karpatské vědmy bojují proti současnému pojetí života, které člověka odstřihuje od jeho hlubších i mělčích kořenů a osobní i „velké“ historie, atomizuje jeho život, zbanálňuje jej na pouhé přežívání bez vědomí souvislostí, připravuje ho o tušení vertikál a zbavuje jej možná naivní, dětinské a iracionální, ale právě proto obyčejně lidské víry a důvěry.

Podstatnou roli hraje v románu Kateřiny Tučkové prostředí, do kterého je její dílo zasazeno: krásná, syrová (a někdy i surová) horská krajina moravsko-slovenského příhraničí, která byla celá staletí „psychologicky“ i geograficky v podstatě izolovaná od zbytku světa, kde byli lidé odkázáni více než leckde jinde jen sami na sebe a kde se i proto až do relativně nedávné doby udržely i některé jinde již dávno zapomenuté prvky tradičního venkovského života – některé z nich dosti originální a specifické, jako jsou právě žítkovské bohyně a jejich „čarování“. (O dřívější izolovanosti obce a Kopanic svědčí mj. i to, že obec Žítková získala svou první silnici spojující ji s okolním světem až v roce 1930 a teprve v roce 1950 se dočkala prvního pravidelného autobusového spojení. První elektrická žárovka se v této obci rozsvítila teprve v roce 1948, do té doby se ve zdejších chalupách svítilo především petrolejkami).

Jak ve své knize *Žítkovské bohyně: Lidová magie na Moravských Kopanicích*, obsahující mj. autentické přepisy průběhu návštěv u posledních žijících žítkovských bohyní a jimi užívané magické formule, uvádí etnografka Dagmar Dobšovičová-Pintířová, jsou Kopanice (název je pravděpodobně odvozen od nutnosti neustále okopávat málo úrodná horská políčka anebo tímto kopáním získávat novou půdu) považovány za jedno z nejpozději souvisle osídlených území naší republiky. Starý Hrozenkov, ústřední obec celé oblasti, byl sice založen již ve středověku, ale opakovaně zpustl a jeho skutečně trvalé osídlení je proto možné datovat až do sedmnáctého století. Trvalé osídlení ostatních obcí zpravidla zařazovaných mezi obce kopaničářské (Vyškovec, Vápenice, Lopeník a Žítková) je ještě mladší.

O etnickém původu kopaničářů přitom panují dodnes nejasnosti. Předpokládá se však, že většina osadníků, přicházejících na pozvání majitelů bojkovického panství v sedmnáctém století do Kopanic, pocházela ze sousedních Uher. Především šlo zřejmě o původně rusínské obyvatelstvo z karpatských Polonin, které se již od patnáctého století usazovalo na Oravě a později i v okolí nedalekého Trenčína. Kroj, nářečí i fyzický vzhled

Anna Bura, Martin Němec,
Teodor Dlugoš a Pavla Gajdošíková

Kateřina Holánová a Kateřina Hrdinová

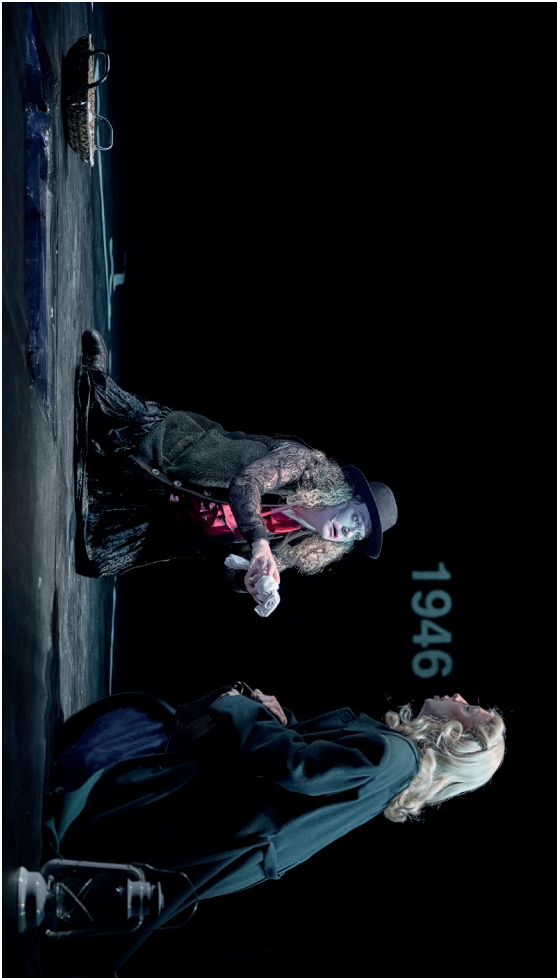

obyvatel Kopanic se každopádně od obyvatel ostatních obcí značně odlišovaly – stejně jako jejich příjmení dochovaná v matričních záznamech z doby osidlování kraje, která jsou převážně původu rusínského a slovenského. Kopaničářský dialekt obsahuje velké množství slovenských výrazů a prvků (a menší množství jazykových prvků českých); obsahuje ale také výrazy a prvky, které čeština ani slovenština neznají. Zdá se tedy pravděpodobné, že původní obyvatelé Kopanic si s sebou přinesli prvky lidové magie a zvyky i jazykové prvky původně pocházející z rusínské oblasti, ale možná sahající ještě mnohem hlouběji do slovanské historie.

Zvláštní ráz dodává Moravským Kopanicím charakter tamních lidských sídel. Současné kopaničářské obce totiž nejsou vesnicemi v obvyklém slova smyslu, ale spíše značně roztroušeným shlukem bližších či vzdálenějších usedlostí a chalup. Původně zcela zalesněná a pro zemědělství značně nehostinná horská krajina byla postupně lidskou kolonizací proměněna v současnou z velké části odlesněnou kulturní krajinu s rozsáhlými pastvinami a většími či menšími políčky, v jejichž centru obvykle stály zemědělské usedlosti typu horského dvorce. Původní obydlí kopaničářů byla dřevěná, s prostory mezi trámy vymazanými hlínou, a krytá slaměnými šindeli. Zpravidla obsahovala pouze dvě místnosti: síň – tzv. pitvoru sloužící jako předsíň, sklad potravin, nádobí atd. – a izbu neboli obytnou místnost, ve které se spalo, vykonávaly se zde drobnější práce a také se zde vařilo (ještě koncem devatenáctého století se v chalupách stavěla pec s otevřeným ohništěm přímo doprostřed místnosti). Součástí kopaničářských usedlostí byly větší či menší chlévy pro ovce, krávy a prasata, kůlna a stodůlka. Naprostá většina kopaničářů se živila zemědělstvím nebo jako námezdní dělníci v lesích; muži však někdy odjížděli za obživou do velkých měst, zejména do Vídně, Budapešti a Bratislavy.

Obec Žítková leží v nadmořské výšce 590 m. n. m., rozloha jejího katastru je 6,8 kilometrů čtverečních a v současnosti v ní žije cca 200 stálých obyvatel (v roce 1990 jich zde však bylo 867 a v roce 1961 dokonce 912; v roce 1890 zde žilo 881 obyvatel, z nichž však bylo jen 167 osob gramotných). Značný úbytek počtu obyvatel se datuje od konce šedesátých let, kdy z horské obce odcházely celé rodiny do měst (zejména do Uherského Brodu) z důvodu pracovních příležitostí a lepšího existenčního zajištění. Rodiny kopaničářů bývaly dříve velmi početné a mívaly mnoho dětí. Často docházelo k uzavírání sňatků v rámci nepříliš lidnatého regionu, a tím nezřídka i v rámci vlastní širší rodiny. Někdy se proto stávalo, že vstupem ženy do manželství se nezměnilo ženino příjmení a kvůli rozlišení dotyčných byla často užívána různá přízviska – známá jsou např. Pagáčena nebo Chupatá.

Jak uvádí Dagmar Dobšovičová-Pintířová, nejstarší písemná zmínka o bohyních na Žítkové pochází až z roku 1752 z pera jezuitského misionáře Karla Kulicha, který mj. popisuje některé jejich magické postupy. Původ ani stáří magických praktik, léčebných postupů, zaříkávání a vůbec tradice bohyní ze Žítkové však není možné vystopovat – je pravděpodobné, že sahá velmi hluboko do historie, daleko před první písemnou zmínku o jejich existenci. S velkou pravděpodobností totiž kopaničářské „bohování" představuje značně starobylé dědictví rusínských prapředků pozoruhodně propojené s křesťanstvím a uchovávané až do relativně nedávné doby (poslední známá „praktikující" bohyně ze Žítkové Irma Gabrhelová zemřela v roce 2001). Postupem času se stala Žítková svými bohyněmi proslulou i daleko za hranicemi regionu – zprávy o zázračných vědmách, které dovedou pomoci snad od každého lidského trápení, zahnat každou nemoc, napravovat zlámané údy, léčit rány, najít ztracenou nebo ukradenou věc, dokáží předpovídat budoucnost i zaříkat živly apod., daly vzniknout řadě povídaček, pověstí a legend. Některé z nich našly odraz i v literárních a jiných dílech (v této souvislosti stojí za zmínku ve své době populární, dětem určená a za minulého režimu zakázaná kniha Amálie Kutinové *Gabra a Málinka v čarovné zemi*, která je cenným svědectvím o Kopanicích i žítkovských bohyních).

Zvlášť důkladně se tématem „žítkovského čarování" zabýval katolický farář Josef Hofer (1871–1947, v letech 1910–1920 působil jako farář ve Starém Hrozenkově), který ve svém povídkovém souboru *Bohyně na Žítkové* (1913) barvitě popsal život na Žítkové včetně praktik bohyní, jež jako vzdělaný muž církve své doby považoval za pouhé šarlatánství mající za cíl vylákat z důvěřivých lidí nemalé peníze. Kromě jiného pustil „do oběhu" domněnku, že pomocníci bohyní, tzv. „andzelé", kteří k nim vodili návštěvníky, měli za úkol zjistit co nejvíce informací a ty pak tajně sdělit bohyním, jež jejich znalostí návštěvníky omračovaly. Žádný skutečně věrohodný doklad o takovémto manipulativním chování bohyní a „andzelů" však neexistuje a popřeli jej i lidé, kteří v dětství andzely bohyním skutečně dělali. Pozoruhodné však je, že Hoferovy vývody (mající za cíl vylíčit bohyně v negativním světle) jsou dodnes občas tradované a že se později objevily i v některých literárních dílech a textech věnovaných tomuto tématu – odraz našly mj. i v Kachyňově dobově poplatném filmu *Škaredá dědina* z roku 1975.

Je nutné zmínit, že v dávnější minulosti nebyly lidové magické praktiky ani léčebné postupy, jaké praktikovaly bohyně ze Žítkové, na venkově u nás i jinde v Evropě ničím neobvyklým. Svědčí o tom nejenom tzv. čarodějnické procesy, které se již od středověku pokoušely s „lidovými mágy" (jejichž činnost byla navzdory více či méně hojně

používaným prvkům křesťanských obřadů v rozporu s církevním učením) vypořádat, ale i četné zmínky v dílech nejrůznější povahy i v dalších zdrojích. Lze dokonce vysledovat přerod magických praktik uchovávajících původní pohanská náboženství (a jako takových křesťanskými církvemi potíraných) do podoby léčebných postupů a obřadů, které staví léčitele do role jakéhosi prostředníka mezi lidmi a Bohem a které spojuje původní pohanské rituály s křesťanstvím do nové podoby hluboce prožívané víry v křesťanského Boha, moc přírody i v prastaré, dávnými předky vyznávané znalosti a principy – a tím i v pohanská božstva a rituály. To také umožňovalo klientům bohyní vyhledávat jejich služby bez výčitek, že by se tím proviňovali proti křesťanské víře, a bohyním dávalo možnost provozovat bez výčitek své řemeslo, protože o jejich vřelé křesťanské víře nemohlo být žádných pochyb. Vznikl tak pozoruhodný pohansko-křesťanský útvar, který se obracel ke starým bohům a k přírodním silám, se kterými pracuje, ale i k víře v Boha, Krista, Panenku Marii (na tu se nikoliv náhodou ve svých formulích obracejí právě ženy-léčitelky a do jisté míry se situují do role prostředníka mezi ní a klientem) či Svatou Trojici, o jejichž pomoc a přímluvu bohyně ve svých zaříkáváních a při svých obřadech prosily.

Až do devatenáctého století měly mnohé české a moravské vesnice nějakou svou bohyni nebo božce, kteří suplovali nedostupnou lékařskou i jinou péči, radili lidem s jejich trápením, zaříkávali, léčili bylinkami nemoci – anebo se pokoušeli ve jménu zájmů klienta způsobit zlo a neštěstí. Jan Jílek, jehož kniha *Žítkovské čarování* se podle slov Kateřiny Tučkové stala inspiračním zdrojem pro její román, přitom uvádí, že od jiných lidových mágů, kteří se zpravidla zabývali tzv. černou i tzv. bílou magií, se žítkovské bohyně odlišovaly tím, že jejich činnost byla výhradně cílena na pomoc lidem v nouzi, postiženým nemocí nebo trápením, na získávání vysněného partnera, nalézání ztracených nebo ukradených předmětů, zaříkávání živlů apod., a nikdy nesloužila jako nástroj k pomstě, prokletí, uhranutí apod. (Vědmám, které se snažily magickými postupy uškodit protivníkům svých klientů apod., se říkalo bosorky nebo čarodějnice. S bohyněmi však měly společné jen dávné dědictví magických praktik, jež však bosorky „používaly“ zcela opačně a za úplně jiným účelem než bohyně). Právě od „programové“ snahy pomoci lidem s jejich bolestmi či trápeními a zbavit je nemocí, nepřízně osudu i následků případného uřknutí nebo kletby, lze zřejmě odvodit i ono podivné označení „bohyně“, které nedosvědčuje údajnou namyšlenost žítkovských léčitelek a jejich domnělou snahu konkurovat Bohu (což jim neprávem vyčítal např. již zmíněný farář Josef Hofer), ale odkazuje ke skutečnosti, že jde o ženy boží, nadané od Boha zvláštním umem a znalostí... Magické formule a postupy bohyní ze Žítkové měly značně ustálený charakter a mírně se měnily podle

Jan Teplý, Martin Němec, Roman Slovák,
Tomáš Vardan, Lada Jelínková,
Magdalena Wronková a Pavla Gajdošíková

Michal Lurie a Pavla Gajdošíková

účelu, za kterým klient k bohyni přišel. Pro své „čarování“ potřebovaly žítkovské bohyně vždy vosk a nádobu na odlévání vosku se „ščastnou vodzičkou“, nabíranou ze soutoků horských potůčků, o které se věřilo, že má léčivou a magickou moc. Bohyně nejprve na kamnech rozehřála vosk a poté podala klientovi nádobu se „ščastnou vodzičkou“, kterou několikrát přežehnala za doprovodu ustálených formulí. Zde je pro názornost jedna ze zaznamenaných variant: „Vitaj, voda vodzička, rosa moja, rosička! Odkel že ty pospiechaš? Od Jordana rieky, od samého Ježišenka Krista? Hojila som jeho svjaté rány. Abys také tuto, Bohom danú osobu zhojila, jéj rány a svízele obmyla, aby jéj ból sám milý Bóh vzial, pri dobrej, sviatej pomoci. Z jakechkolivek dníčka sa ci to stalo, zažehnávám to na čjérné pusté lesy. Vy tam si na tom len dost majce, vy krivočitelnice a čarodějnice, žiadné moci tu viac nemajce. Vred aby ho pokrúcil, natáhnul a polámal, kdo na túto osůbku siahnul. Od studzena umývám, nerovno poščalas, vrchovato ci vracám. Chojce si, čarodějnice, na čiernú horu, tam čierné víno pijce, smolu jezce, ale tu žiadnej moci viacej němajce. Amen.“ Poté bohyně do vody vlila rozehřátý vosk a během jeho chladnutí se snažila od návštěvníka zjistit co nejvíce o něm a o jeho trápení. Vosk následně vyjmula levou rukou z vody a zjišťovala z jeho tvaru budoucnost, minulost i další informace. Nakonec bohyně určila původ návštěvníkova trápení či nemoci a dala mu vybrané byliny i „ščastnou vodzičku“, ve které byl předtím odlitý vosk. Návštěvník si v této vodě měl vyvařovat zeliny (tj. léčivé byliny) anebo se v ní a v bylinách koupat či se jimi ve stanovený čas omývat. Doporučení bohyně, jak nakládat s bylinami, čeho se vyvarovat v jídle a pití apod., zkrátka co dělat, aby těžkosti pominuly, se samozřejmě lišila podle povahy problému, se kterým dotyčný přišel anebo který bohyně zjistila čtením z vosku.

Příběh vědem z Bílých Karpat tak, jak je představen Kateřinou Tučkovou, je jedním z nejpozoruhodnějších a zároveň v jistém smyslu i nejtypičtějších příběhů naší nedávné minulosti silně odkazujících k dnešku. Velmi názorně totiž ukazuje povahu změn, kterými jako společnost procházíme, osvětluje některá velmi temná místa v našich dějinách i jejich příčiny a současné důsledky. Jak se totiž uvádí v románu i v naší inscenaci, víra v cokoliv je strašně silná a dokáže mohutně působit na lidi bez ohledu na jejich rozum i přesvědčení. A je otázkou, jakoby trochu zlomyslně položenou žítkovskými bohyněmi, čemu vlastně věříme my, lidé počátku dvacátého prvního století. Jsou vědmy a léčitelky z Kopanic skutečně jen směšnými šarlatánkami, nebo se za jejich přístupem k životu, lidským trápením a radostem a k dalším věcem skrývá něco, co by nás dnes mohlo inspirovat? Jsme dost opatrní, obezřetní a stateční tváří v tvář podobným nebezpečím, jakým čelily a podlehly bohyně ze Žítkové?

Ladislav Stýblo

Nakladatelství HOST vydává knihy českých autorek a autorů

hostbrno.cz

DIVADLO
POD PALMOVKOU

Zřizovatel

PRAHA
PRAGUE
PRAGA
PRAG

Ředitel: MICHAL LANG

Divadlo pod Palmovkou
Zenklova 34
Praha 8
180 36

Dekoraci vyrobil	PECA pod vedením Petra Caldy
Šéf umělecko-technického provozu	LIBOR MICHVOCÍK
Lighting design	DAVID JANEČEK
Světla	IVO CILICH, ADAM ČEJKA, DAVID ŠIMAN
Video	DANIEL JÍLEK, DAVID ŠOUREK, JAN CHAJEWSKI
Zvuk	PŘEMYSL ONDRA, JAN RÝDL
Garderoba	ŠTĚPÁNKA ČECHOVÁ, ILONA HOFEROVÁ
Rekvizity	EVA OTMAR
Masky a vlásenky	VLADIMÍRA BRABCOVÁ, ELEN BURIANOVÁ
Jevištní mistr	MIROSLAV HORA
Jevištní technika	TOMÁŠ BUKOVSKÝ, ADAM HORÁČEK, JAROSLAV GRUS, KRISTIÁN KAZICKÝ, TADEÁŠ PETERKA, JAKUB PLECITÝ, JAN PROCHÁZKA, VLADIMÍR VILDA

Autorská práva k literární předloze tohoto díla zastupuje Host – vydavatelství, s. r. o., Radlas 94/5, 602 00 Brno.

Program ke 426. premiéře Divadla pod Palmovkou a 1. inscenaci 71. divadelní sezony 2018/2019 připravili:
Redakce a texty: Ladislav Stýblo • Grafická úprava a sazba: Martin Ponec • Fotografie na obálce: David Turecký •
Fotografie: Martin Špelda • Korektury: Pavla Březinová a Zdeněk Přidal • Dotisk 2026

Crestyl DOCK Prima A2 Vltava Český rozhlas Rádio Praha Český rozhlas

Jan Teplý a Pavla Gajdošíková